

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL of the journal / URL časopisu: <https://www.politickevedy.fpmv.umb.sk>

Author(s) / Autor(i): Mária Huraj Rošteková
Article / Článok: Význam Univerzitnej agentúry frankofónie pre strednú a východnú Európu
Publisher / Vydavateľ: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica
DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2024.27.3.192-198>

Recommended form for quotation of the article / Odporúčaná forma citácie článku:

ROŠTEKOVÁ, H. M. 2024. Význam Univerzitnej agentúry frankofónie pre strednú a východnú Európu. In *Politické Vedy*. Vol. 27, no. 3, pp. 192-198. ISSN 1335 – 2741. Available at: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2024.27.3.192-198>

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

Journal *Politické vedy* is provided under the conditions of Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0. / Časopis *Politické vedy* je publikovaný na základe podmienok Creative Commons Attribution 4.0 International CC BY 4.0.

VÝZNAM UNIVERZITNEJ AGENTÚRY FRANKOFÓNIE PRE STREDNÚ A VÝCHODNÚ EURÓPU

THE SIGNIFICANCE OF THE UNIVERSITY AGENCY OF FRANCOPHONIE FOR CENTRAL AND EASTERN EUROPE

Mária Huraj Rošteková*

V roku 2024 si kancelária Univerzitnej agentúry Frankofónie (AUF) pre strednú a východnú Európu v Bukurešti pripomenula 30. výročie založenia. Táto udalosť bola významným míľnikom pre inštitúciu aj pre krajiny v regióne, vrátane Slovenska, kde regionálna univerzitná platforma podporuje frankofónne vzdelávanie a výskum, čím prispieva k rozvoju akademickej a vedeckej spolupráce.

AUF je jednou z hlavných inštitúcií Medzinárodnej organizácie frankofónie (OIF), ktorá združuje krajiny a regióny používajúce francúzštinu. OIF bola založená v roku 1970 v Niamey s cieľom podporovať francúzsky jazyk, kultúru a spoluprácu medzi členskými štátmi. Postupne sa jej ciele rozšírili na podporu mieru, demokracie, ľudských práv, vzdelávania a udržateľného rozvoja. Organizácia má dnes 54 členských štátov, 7 pridružených členov a 27 pozorovateľských štátov, kam patrí aj Slovenská republika, ktorá sa stala pozorovateľom OIF v roku 2002 počas summitu v Bejrúte. Krajiny s týmto štatútom podporujú frankofónne aktivity a spoluprácu bez plného členstva, čo však umožňuje aktívnu účasť na programoch a projektoch OIF. Slovensko sa zapája do iniciatív podporujúcich frankofónnu kultúru a jazyk, čím prispieva k medzinárodnej spolupráci a porozumeniu.

Úlohou AUF je podporovať univerzitnú spoluprácu a výskum medzi frankofónnymi krajinami. Posilňuje kvalitu vzdelávania a výskumu prostredníctvom rôznych programov a projektov, podporuje mobilitu študentov a

* doc. PaedDr. Mária Huraj Rošteková, PhD. pôsobí ako docentka na Katedre medzinárodných vzťahov a diplomacie, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica, Slovenská republika, e-mail: maria.rostekova@umb.sk.

DOI: <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2024.27.3.192-198>

učiteľov, výmenu poznatkov a skúseností, ako aj spoluprácu medzi univerzitami a výskumnými inštitúciami. Poskytuje tiež finančnú podporu na realizáciu výskumných projektov a organizáciu vedeckých konferencií a seminárov.

Založená bola v Montreale v roku 1961 a dnes združuje viac ako 1000 inštitúcií vyššieho vzdelávania a výskumu v približne 120 krajinách. (www.auf.org) Má desať regionálnych pobočiek, vrátane kancelárie pre strednú a východnú Európu v Bukurešti, ktorá má viac ako 100 členov z 13 krajín regiónu, kam patria Albánsko, Arménsko, Azerbajdžan, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Čierna Hora, Kazachstan, Lotyšsko, Maďarsko, Moldavsko, Rumunsko, Slovensko a Ukrajina. (www.auf.org) Regionálne kancelárie koordinujú a realizujú programy a projekty na miestnej úrovni, čím prispievajú k rozvoju ich frankofónneho vzdelávania a výskumu.

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici (UMB) sa stala prvou členskou univerzitou AUF zo Slovenska v roku 2006. Postupne o členstvo požiadali aj Univerzita Komenského (UK) a Ekonomická univerzita v Bratislave (EUBA). Tieto univerzity spolupracujú na frankofónnych projektoch a programoch, čím prispievajú k rozvoju akademickej a vedeckej spolupráce v regióne. Zapájajú sa do výskumných projektov, výmenných programov a medzinárodných konferencií, čo zvyšuje kvalitu vzdelávania a výskumu na Slovensku.

Pred dvomi rokmi sa AUF rozhodla zmeniť svoju politiku a vypracovala nové stratégie a akčné plány na posilnenie frankofónneho vzdelávania a výskumu. Tieto dokumenty zahŕňajú manifest zdôrazňujúci význam frankofónnej vedeckej komunity a vedeckej diplomacie. Nová politika AUF sa zameriava na podporu inovácií, digitalizácie a udržateľného rozvoja, reagujúc na výzvy ako klimatické zmeny, sociálna nerovnosť a technologický pokrok. Strategické dokumenty AUF obsahujú konkrétne opatrenia a ciele na zlepšenie kvality vzdelávania a výskumu vo frankofónnych krajinách.

Frankofónna vedecká komunita

Sieť AUF vytvára bohatú frankofónnu vedeckú komunitu, ktorá patrí medzi najväčšie na svete a nielen svojou veľkosťou zohráva kľúčovú úlohu v medzinárodnej vedeckej diplomacii. Podporuje výmenu poznatkov a spoluprácu medzi vedcami z rôznych krajín, je aktívna vo všetkých vedeckých oblastiach, vrátane prírodných a technických vied, medicíny, humanitných a spoločenských odborov. Umožňuje vedcom spolupracovať na riešení nových globálnych problémov ako sú klimatické zmeny, zdravotné krízy a sociálna nerovnosť. Frankofónna vedecká komunita tiež prispieva k rozvoju nových technológií a

inovácií, ktoré môžu pozitívne ovplyvniť spoločnosť.

Podľa údajov OIF a AUF frankofónna vedecká komunita vychádza z celkového počtu viac ako 321 miliónov ľudí hovoriacich po francúzsky na piatich kontinentoch sveta (www.francophonie.org), hoci presne vyčíslieť všetkých frankofónnych odborníkov v tejto veľkej komunite nie je jednoduché. Je však možné zmerať prínos frankofónnej vedeckej komunity, nakoľko frankofónni vedci sa podieľajú na rôznych výskumných projektoch a programoch a organizujú viac ako 200 vedeckých konferencií a seminárov ročne, čo umožňuje zdieľanie poznatkov a skúseností.

Upriamenie pozornosti na vedeckú diplomáciu

Vzhľadom na úsilie AUF reagovať na globálne výzvy je pochopiteľné, že svoju pozornosť obrátila na frankofónnu vedeckú diplomáciu, ktorá je kľúčovým nástrojom na posilnenie medzinárodnej spolupráce a podpory vedy a výskumu. Vedecká diplomacia sa začala výraznejšie formovať približne pred dvadsiatimi rokmi, jej korene však, podľa viacerých odborníkov, siahajú omnoho ďalej, až do 19. storočia, a pravidelnejšie sa objavuje od 60. rokov 20. storočia. V tomto období vznikli siete vedeckých a technických poradcov na ambasádach západných krajín a boli podpísané prvé bilaterálne zmluvy. (Laborie, 2022)

Konceptualizácia vedeckej diplomacie ako samostatnej disciplíny je však relatívne nová. Viaceré zdroje uvádzajú, že rok 2010 bol prelomový, keď britská Kráľovská spoločnosť a Americká asociácia pre pokrok vedy (AAAS) publikovali zakladajúcu správu o nových hraniciach vedeckej diplomacie. (The Royal Society a AAAS, 2010) O dva roky neskôr AAAS založila štvrťročný časopis *Science & Diplomacy*. (Ruffini, 2019; Laborie, 2022)

Spočiatku sa táto vedná disciplína rozvíjala výlučne v anglosaskom priestore, konkrétne v USA a Spojenom kráľovstve. Postupne ju začalo prijímať čoraz viac krajín, medzi prvými aj Francúzska republika. Už v roku 2013 vydala dokument s názvom *Vedecká diplomacia pre Francúzsko* (Ministère des Affaires étrangères, 2013), v ktorom sa zdôrazňuje, že hoci je vedecká spolupráca už mnoho desaťročí pre túto krajinu kľúčovým faktorom dialógu medzi národmi a nástrojom rozvoja a posilňovania národnej excelentnosti, je potešujúce, že doterajší francúzsky prístup sa vznikom konceptu *vedeckej diplomacie* ukázal ako správny a otvoril krajine nové možnosti.

Lídrom v tejto oblasti sú najmä USA, a to vďaka svojim rozsiahlym investíciám do výskumu a vývoja, ako aj silnej sieti vedeckých inštitúcií a univerzít, kde sú najlepšimi príkladmi úspechu americké programy ako

Fulbright a spolupráca s NASA. V porovnaní s mnohými ďalšími krajinami však Francúzsko vyniká svojou dlhodobou tradíciou vedeckej diplomacie a silnou sieťou vyslanectiev, ktoré podporujú vedeckú spoluprácu a výmenu medzi francúzskymi a zahraničnými vedcami. Tieto veľvyslanectvá organizujú konferencie, semináre a výskumné projekty. Francúzsko je tiež aktívnym členom mnohých medzinárodných vedeckých organizácií a iniciatív, ako je CERN (Európska organizácia pre jadrový výskum) a ESA (Európska vesmírna agentúra). Investuje do vzdelávania a výskumu prostredníctvom rôznych programov a grantov.

V súčasnosti význam vedeckej diplomacie neustále rastie, a to nielen v oblasti verejných politík, ale aj v akademickom výskume, čo dokazujú rôzne výskumné programy, ako napríklad tie, ktoré spustila Európska komisia v rámci programu H2020 v rokoch 2015 a 2016. (Ruffini, 2019) Vedecká diplomacia sa postupne vyformovala ako špecifická oblasť medzinárodných vzťahov, kde sa prelínajú záujmy vedy a zahraničnej politiky. Je efektívnym nástrojom mäkkej moci, ktorý umožňuje štátom ovplyvňovať medzinárodné vzťahy prostredníctvom vedy a technológie. (Epping, 2020)

Soft power, ako ju v roku 2008 definoval **Nye**, v súvislosti s vedeckou diplomaciou spočíva v „*jej príťažlivosti a vplyve ako národného aktíva a ako univerzálnej činnosti, ktorá presahuje národné záujmy.*“ (The Royal Society, 2010, s. 11) Veda má ako nástroj mäkkej moci potenciál vzhľadom na jej neutrálny a nepolitický charakter, ktorý „*ak je zosúladený so širšími cieľmi zahraničnej politiky [...] môže prispieť k budovaniu koalícií a riešeniu konfliktov.*“ (The Royal Society, 2010, s. 6) V tomto zmysle definícia vedeckej diplomacie podľa **V. Turekiana** zdôrazňuje význam „*využitia a aplikácie vedeckej spolupráce na pomoc pri vytváraní spojení a posilňovaní vzťahov medzi spoločnosťami, najmä v oblastiach, kde by nemuseli existovať iné oficiálne prístupy.*“ (Turekian in Ministère des Affaires étrangères, 2013)

Význam frankofónnej vedeckej diplomacie pre krajiny strednej a východnej Európy

Je dôležité si uvedomiť, že vedecká diplomacia nie je len výsadou vedeckých a technologických veľmocí, nakoľko aj krajiny s obmedzenými ambíciami a kapacitami, ktoré sú medzinárodne uplatniteľné vo vzdelávaní, výskume a inováciách, sa aktívne zapájajú alebo môžu zapájať do tejto oblasti. Dlhodobý rozvoj národných kapacít a prosperita krajiny sú neoddeliteľne spojené s efektívnou integráciou na medzinárodnej scéne. (MZV ČR, n.d.)

Malé krajiny majú značný potenciál mäkkej moci, ktorý je však často nevyužitý. V kontexte vzdelávania a výskumu môžu tieto krajiny využívať svoje špecifické odborné znalosti a inovatívne prístupy na vytváranie hodnotných medzinárodných partnerstiev. Ich flexibilita a schopnosť rýchlo sa prispôbiť novým výzvam im umožňujú efektívne prispievať k riešeniu globálnych problémov.

Členstvo týchto krajín v regionálnej konferencii AUF so sídlom v Bukurešti, ktorá združuje prevažne malé štáty, je preto veľmi výhodné. Poskytnutím priestoru pre spoluprácu a výmenu poznatkov medzi členmi podporuje rozvoj ich vzdelávacích a výskumných kapacít. Malé krajiny môžu týmto spôsobom získať prístup k zdrojom a odborným znalostiam, ktoré by inak nemali k dispozícii, a zároveň prispievať k medzinárodnému vedeckému diskurzu. V neposlednom rade môže toto členstvo zvýšiť viditeľnosť a vplyv akademických inštitúcií krajín strednej a východnej Európy na svetovej scéne.

Hlavnou súčasťou iniciatívy AUF na podporu frankofónnej diplomacie je Manifest za frankofónnu vedeckú diplomáciu, ktorý bol predstavený na 18. samite Frankofónie na Djerbe v novembri 2022 a podpísaný takmer 40-timi krajinami. Dokument navrhuje metodológiu a prioritné témy medzinárodnej spolupráce a partnerstiev v rámci frankofónneho priestoru. Je podporovaný globálnou sieťou odborníkov a vedcov a posilňuje význam a dosah frankofónnej vedeckej diplomacie. (Manifeste, 2022)

Na podporu frankofónnej vedeckej diplomacie AUF spustila program, ktorý povzbudzuje univerzity a výskumné organizácie vo svojej sieti k propagácii frankofónnej vedy ako legitímneho aktéra v riešení veľkých spoločenských výziev. Jeho cieľom je vytvoriť prepojenia medzi frankofónnou vedeckou komunitou a rozhodovacími orgánmi na národnej, medzinárodnej a nadnárodnej úrovni, čím sa zabezpečí efektívna spolupráca a výmena poznatkov.

AUF tiež aktívne prispieva k podujatiam, ako bola napríklad konferencia *Spoločne čeliť globálnym výzvam: úloha vedeckej diplomacie*, ktorá bola organizovaná online 15. - 19. marca 2021 počas panelu venovaného úlohe univerzít vo vedeckej diplomácii v rámci projektu Horizont 2020 S4D4C. (Diplomatie scientifique francophone, 2021) Tieto podujatia umožňujú zdieľať skúsenosti a posilňovať spoluprácu medzi vedcami a politickými rozhodovateľmi, čím sa vytvárajú nové príležitosti na riešenie globálnych problémov.

Okrem toho AUF organizuje aktivity na vzdelávanie výskumníkov a inštitucionálnych radiacích pracovníkov, ako aj konferencie a okrúhle stoly o prioritných spoločenských výzvach pre frankofónne svety. Tieto iniciatívy majú za

cieľ posilniť kompetencie a podporiť inkluzívnu a výsledkovo orientovanú vedeckú spoluprácu, čím sa zabezpečuje, že frankofónna vedecká komunita zostáva dynamická a inovatívna.

Frankofónna vedecká komunita zohráva významnú úlohu ako protiváha voči dominancii anglofónneho vedeckého spoločenstva. Podporovaním vedy a výskumu a publikácií vo francúzskom jazyku prispieva k zachovaniu jazykovej a kultúrnej rozmanitosti vo vede. Tento prístup je kľúčový pre udržanie plurality názorov a prístupov vo vede a výskume, čo môže viesť k objaveniu nových a inovatívnych riešení.

Podpora vedeckých publikácií vo francúzskom jazyku tiež umožňuje širšiemu publiku prístup k vedeckým poznatkom, čím sa zvyšuje vedecká gramotnosť a informovanosť verejnosti. To je dôležité nielen pre odborníkov, ale aj pre širokú verejnosť, ktorá môže byť lepšie informovaná o vedeckých objavoch a ich dopadoch na spoločnosť.

30. výročie regionálnej konferencie v Bukurešti malo pre členské krajiny obrovský význam. Jedným z hlavných podujatí osláv jej vzniku bolo stretnutie rektorskej konferencie, ktoré sa konalo 28. júna 2024 v hlavnom meste Rumunska. Rektorky a rektori, zástupkyne a zástupcovia univerzít z celého regiónu sa zišli, aby diskutovali o aktuálnych výzvach vo vzdelávaní a výskume, hľadali nové možnosti pre spoločné projekty a posilnili spoluprácu medzi univerzitami. Stretnutie zahŕňalo rôzne diskusné panely a pracovné skupiny, ktoré sa zameriavali na témy ako digitalizácia vzdelávania, udržateľný rozvoj a inovácie vo výskume. Slovenské vysokoškolské prostredie na podujatí reprezentovala **Mária Huraj Rošteková** z Univerzity Mateja Bela, ktorá bola nominovaná do odbornej komisie zameranej na internacionalizáciu vzdelávania.

Literatúra:

- EPPING, E. 2020. Lifting the smokescreen of science diplomacy: comparing the political instrumentation of science and innovation centres. *Humanit Soc Sci Commun* 7, 111 (2020). <https://doi.org/10.1057/s41599-020-00599-4>
- La Diplomatie scientifique francophone en réponse aux défis sociétaux*. 2021. Dostupné na : <https://www.auf.org/nouvelles/actualites/diplomatie-scientifique-francophone-reponse-aux-defis-societaux/>

LABORIE, L. 2022. De l'histoire de la diplomatie scientifique à l'histoire dans la diplomatie scientifique. *Histoire, Europe et relations internationales*, 2022/2 N° 2

Manifeste pour une Diplomatie scientifique francophone. 2022. Dostupné na : <https://www.auf.org/wp-content/uploads/2017/03/CP-AUF-Manifeste-Diplomatie-Scientifique.pdf>

Ministère des Affaires étrangères, 2013. *Une diplomatie scientifique pour la France*. Dostupné na: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/Rapport_Complet_DiplomatieScientifique_2013_cle8a68fb.pdf

MZV ČR. n.d. *Vědecká diplomacie. Úkoly vědecké diplomacie*. Dostupné na: https://mzv.gov.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vedecka_diplomacie/index.html

RUFFINI, P. B. 2019. Diplomatie scientifique. De quelques notions de base et questions-clés. *Philosophia Scientiæ*, 23-3 | 2019.

The Royal Society, AAAS. 2010. *New frontiers in science diplomacy: Navigating the changing balance of power*, London.